

MECANISMELE UNIUNII EUROPENE DE MONITORIZARE A STATULUI DE DREPT, DEMOCRAȚIEI ȘI DREPTURILOR FUNDAMENTALE

EU MECHANISMS FOR MONITORING THE PROTECTION OF THE RULE OF LAW, DEMOCRACY AND FUNDAMENTAL RIGHTS

Alexandra TOPOREȚ

Universitatea de Stat din Moldova

e-mail: alexandratoporet@gmail.com

CZU: 34012:061.1 EU

Rezumat. Statul de drept, democrația și drepturile fundamentale constituie nucleul normativ al Uniunii Europene și condiția esențială pentru funcționarea ordinii juridice europene. Articolul analizează mecanismele prin care Uniunea Europeană monitorizează, evaluează și protejează respectarea acestor valori în statele membre, precum și în acțiunea sa externă. Sunt examinate fundamentele juridice consacrate în Tratatul privind Uniunea Europeană, Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene și Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, cu accent pe art. 2, art. 3, art. 7 și art. 21 TUE, art. 258–260 TFUE, precum și pe rolul Cartei în protecția drepturilor fundamentale. Cercetarea evidențiază principalele instrumente europene: procedura prevăzută de art. 7 TUE, procedura de infringement, raportul anual privind statul de drept, rapoartele Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, regimul de condiționalitate privind protecția bugetului UE, strategiile privind aplicarea Cartei, instrumentele de protecție a libertății mass-media și mecanismele de promovare a democrației. Articolul subliniază că aceste mecanisme au un rol esențial în prevenirea regresului democratic, combaterea corupției, protejarea independenței justiției, garantarea libertății presei și consolidarea încrederii reciproce între statele membre. Totodată, se constată că eficiența lor depinde de voința politică a statelor membre, de coerența instituțională a UE și de capacitatea Uniunii de a transforma monitorizarea în acțiuni corective concrete.

Cuvinte-cheie: *Uniunea Europeană, stat de drept, democrație, drepturi fundamentale, art. 7 TUE, procedura de infringement, Carta drepturilor fundamentale, Raportul privind statul de drept, FRA, libertatea presei.*

JEL: K33; K38; F53; F55; H11.

Abstract. The rule of law, democracy and fundamental rights constitute the normative core of the European Union and the essential condition for the functioning of the European legal order. The article analyses the mechanisms through which the European Union monitors, evaluates and protects respect for these values in the Member States, as well as in its external action. It examines the legal foundations enshrined in the Treaty on European Union, the Treaty on the Functioning of the European Union and the Charter of Fundamental Rights of the European Union, with a focus on Articles 2, 3, 7 and 21 TEU, Articles 258–260 TFEU, and the role of the Charter in

protecting fundamental rights. The research highlights the main European instruments: the procedure under Article 7 TEU, infringement proceedings, the annual Rule of Law Report, the reports of the European Union Agency for Fundamental Rights, the rule of law conditionality regime for the protection of the EU budget, strategies for strengthening the application of the Charter, instruments for protecting media freedom and mechanisms for promoting democracy. The article underlines that these mechanisms play an essential role in preventing democratic backsliding, combating corruption, protecting judicial independence, guaranteeing media freedom and strengthening mutual trust among Member States. At the same time, it finds that their effectiveness depends on the political will of the Member States, the institutional coherence of the EU and the Union’s ability to transform monitoring into concrete corrective action.

Keywords: *European Union, rule of law, democracy, fundamental rights, Article 7 TEU, infringement procedure, Charter of Fundamental Rights, Rule of Law Report, FRA, media freedom.*

JEL: K33; K38; F53; F55; H11.

Introducere. UE nu este doar o organizație de integrare economică, ci și o comunitate juridică și politică întemeiată pe valori comune. Aceste valori sunt consacrate expres în art. 2 din TUE: demnitatea umană, libertatea, democrația, egalitatea, statul de drept și respectarea drepturilor omului, inclusiv ale persoanelor aparținând minorităților [1], care nu au caracter declarativ, ci reprezintă condiții de apartenență, funcționare și legitimitate ale UE. Statul de drept este premisa funcționării ordinii juridice europene. Dreptul UE se aplică în toate statele membre, iar instanțele naționale sunt, în același timp, instanțe ale dreptului Uniunii. De aceea, independența justiției, combaterea corupției, legalitatea acțiunii publice, protecția drepturilor fundamentale și controlul jurisdicțional efectiv sunt esențiale pentru întregul sistem european [2]. Democrația reprezintă un alt pilon al UE, care se exprimă prin alegeri libere și corecte, pluralism politic, libertatea de exprimare, libertatea presei, participarea cetățenilor, transparență decizională și responsabilitate instituțională. În lipsa democrației, cetățeanul nu poate controla exercitarea puterii, iar instituțiile publice riscă să devină capturate de interese politice sau economice înguste [11]. Drepturile fundamentale sunt garantate de Carta drepturilor fundamentale a UE, document care are aceeași valoare juridică precum tratatele [3]. Carta consacră demnitatea, libertățile, egalitatea, solidaritatea, cetățenia și justiția, constituind un instrument fundamental pentru protecția persoanelor în raport cu instituțiile UE și cu statele membre atunci când acestea aplică dreptul Uniunii.

În ultimele decenii, UE s-a confruntat cu provocări semnificative privind respectarea statului de drept și a democrației în unele state membre. Probleme precum presiunea politică asupra justiției, corupția, limitarea libertății mass-media, discursul de ură, atacurile împotriva societății civile, restrângerea spațiului civic și slăbirea mecanismelor de control instituțional au determinat UE să dezvolte instrumente de

monitorizare mai sistematice [4]. Aceste instrumente includ mecanisme cu caracter politic, juridic, financiar și preventiv. Articolul 7 TUE permite constatarea riscului de încălcare gravă sau a încălcării grave și persistente a valorilor Uniunii [6]. Procedura de infringement permite Comisiei Europene să acționeze împotriva statelor care nu respectă dreptul UE [7]. Raportul anual privind statul de drept oferă o evaluare preventivă și comparativă a situației din statele membre [4]. Rapoartele Agenției pentru Drepturi Fundamentale oferă date și analize privind evoluția drepturilor fundamentale în UE [5]. Regimul de condiționalitate permite protejarea bugetului Uniunii în caz de încălcare a principiilor statului de drept [8].

Tema este relevantă și pentru statele candidate, inclusiv Republica Moldova, deoarece integrarea europeană presupune nu doar armonizare legislativă, ci și consolidarea instituțiilor democratice, independența justiției, protecția drepturilor fundamentale și combaterea corupției. Astfel, mecanismele UE de monitorizare au importanță nu doar internă, ci și externă, influențând procesul de extindere și condiționalitatea europeană.

Gradul de investigare a problemei și scopul cercetării. Problematika statului de drept, democrației și drepturilor fundamentale în UE este abordată interdisciplinar, din perspectiva dreptului european, științei politice, relațiilor internaționale și studiilor privind integrarea europeană. Cercetările evidențiază, în primul rând, fundamentul normativ al Uniunii, consacrat de tratate, precum și rolul Cartei drepturilor fundamentale, devenită obligatorie juridic odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona [1]. Strategia Comisiei Europene pentru perioada 2020–2030 urmărește consolidarea aplicării efective a Cartei de către instituțiile europene și statele membre [9].

O direcție importantă de analiză privește mecanismele europene de monitorizare și protecție a statului de drept. Raportul anual al Comisiei Europene examinează sistemele de justiție, cadrele anticorupție, pluralismul și libertatea mass-mediei, precum și funcționarea mecanismelor instituționale de control și echilibru [4]. Literatura analizează, de asemenea, procedura prevăzută de art. 7 TUE, a cărei eficiență este limitată de cerințele procedurale și politice ridicate [6], precum și procedura de constatare a neîndeplinirii obligațiilor, utilizată de Comisie pentru garantarea respectării dreptului Uniunii și a independenței justiției [7].

Un alt domeniu de cercetare îl constituie condiționalitatea bugetară instituită prin Regulamentul (UE, Euratom) 2020/2092, care permite protejarea bugetului Uniunii atunci când încălcările statului de drept afectează sau riscă să afecteze gestionarea fondurilor europene [8]. Totodată, studiile consacrate acțiunii externe evidențiază rolul UE în promovarea globală a democrației și drepturilor omului prin instrumente juridice, politice, diplomatice și financiare [13].

Scopul cercetării constă în analiza mecanismelor UE de monitorizare și protecție a statului de drept, democrației și drepturilor fundamentale, prin examinarea cadrului juridic, instituțional și politic relevant.

Cercetarea urmărește identificarea fundamentelor juridice ale valorilor UE; analiza procedurii prevăzute de art. 7 TUE și a procedurii de constatare a neîndeplinirii obligațiilor; evaluarea Raportului anual privind statul de drept și a contribuției Agenției pentru Drepturi Fundamentale; examinarea condiționalității bugetare și a instrumentelor privind libertatea mass-mediei și democrația; precum și formularea unor recomandări pentru sporirea eficienței mecanismelor europene.

Materiale utilizate și metode aplicate. Pentru realizarea cercetării au fost utilizate tratatele UE, Carta drepturilor fundamentale, rapoarte ale Comisiei Europene, documente ale Consiliului UE, acte normative ale UE, rapoarte ale Agenției pentru Drepturi Fundamentale, documente privind procedura de *infringement*, Regulamentul privind condiționalitatea statului de drept, Regulamentul european privind libertatea mass-media, precum și lucrări științifice dedicate acțiunii externe a UE și promovării drepturilor omului [1–15]. *Metoda analizei documentare* a fost utilizată pentru examinarea tratatelor, regulamentelor, rapoartelor și documentelor instituționale. *Metoda juridico-instituțională* a permis identificarea competențelor instituțiilor UE în domeniul monitorizării statului de drept și drepturilor fundamentale. *Metoda comparativă* a fost aplicată pentru evidențierea diferențelor dintre mecanismele politice, juridice, financiare și preventive. *Metoda sistemică* a permis integrarea statului de drept, democrației și drepturilor fundamentale într-o logică unitară a funcționării Uniunii. *Metoda critică* a fost utilizată pentru evaluarea limitelor și problemelor de eficiență ale mecanismelor europene.

Rezultate și discuții

Valorile Uniunii Europene ca fundament juridic și politic. Valorile UE sunt consacrate în art. 2 TUE, care includ demnitatea umană, libertatea, democrația, egalitatea, statul de drept și drepturile omului. Aceste valori nu sunt simple principii morale, ci standarde juridice și politice obligatorii pentru statele membre. Articolul 3 TUE stabilește obiectivele Uniunii, inclusiv promovarea păcii, valorilor sale și bunăstării popoarelor. În relațiile externe, UE contribuie la protecția drepturilor omului, respectarea dreptului internațional și promovarea principiilor Cartei ONU [1]. Articolul 21 TUE extinde aceste valori în acțiunea externă a UE. Uniunea se angajează să promoveze democrația, statul de drept, universalitatea și indivizibilitatea drepturilor omului, respectarea demnității umane, egalitatea, solidaritatea și dreptul internațional [12]. Prin urmare, valorile UE au o dublă funcție: internă și externă.

Intern, ele fundamentează obligațiile statelor membre. Extern, ele ghidează politica UE în relațiile cu statele terțe, organizațiile internaționale și partenerii globali [13].

Statul de drept ca principiu structural al Uniunii Europene. Statul de drept presupune supremația legii, legalitatea, separarea puterilor, controlul jurisdicțional, independența instanțelor, egalitatea în fața legii și protecția drepturilor fundamentale [4]. În ordinea juridică a UE, statul de drept este indispensabil pentru aplicarea uniformă a dreptului european. UE funcționează prin cooperarea dintre instituțiile europene și autoritățile naționale. Instanțele naționale aplică dreptul UE și trimit întrebări preliminare Curții de Justiție a UE. Dacă independența instanțelor naționale este afectată, întreaga arhitectură juridică europeană este slăbită [2]. Statul de drept este legat și de încrederea reciprocă între statele membre. Recunoașterea reciprocă a hotărârilor judecătorești, cooperarea penală, mandatul european de arestare, protecția datelor și accesul la justiție depind de presupunerea că fiecare stat membru respectă standardele comune [4]. Din această perspectivă, deteriorarea statului de drept într-un stat membru nu este o problemă exclusiv internă, care afectează funcționarea întregii Uniuni și justifică intervenția mecanismelor europene [6].

Democrația și protecția pluralismului politic. Democrația este o valoare fundamentală a UE, care presupune alegeri libere și corecte, pluralism politic, participare cetățenească, transparență, responsabilitate publică și protecția opoziției [1]. În ultimii ani, democrația europeană a fost afectată de dezinformare, interferențe externe, polarizare politică, discurs de ură, atacuri împotriva jurnaliștilor și reducerea spațiului civic [5]. Aceste fenomene pot afecta calitatea procesului democratic și încrederea cetățenilor în instituții. UE a dezvoltat instrumente pentru protecția democrației, inclusiv Planul de acțiune pentru democrația europeană, măsuri împotriva dezinformării, recomandări privind integritatea alegerilor și standarde pentru transparența finanțării politice [11]. Democrația nu poate fi protejată doar prin alegeri, care necesită mass-media liberă, societate civilă activă, justiție independentă și instituții capabile să limiteze abuzul de putere [4].

Carta drepturilor fundamentale și monitorizarea drepturilor omului. Carta drepturilor fundamentale a UE constituie principalul instrument juridic al UE în domeniul drepturilor fundamentale, care include drepturi privind demnitatea, libertățile, egalitatea, solidaritatea, cetățenia și justiția. Carta se aplică instituțiilor Uniunii și statelor membre atunci când acestea aplică dreptul UE [3]. Această limitare este importantă: Carta nu înlocuiește constituțiile naționale, ci funcționează în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii. Strategia Comisiei privind consolidarea aplicării Cartei pentru perioada 2020–2030 urmărește ca drepturile prevăzute de Cartă să devină efective pentru cetățeni [9]. Strategia promovează aplicarea mai bună a Cartei de către statele membre, rolul societății civile, formarea profesioniștilor din domeniul

juridic și conștientizarea publică. Rapoartele anuale privind aplicarea Cartei contribuie la monitorizarea modului în care drepturile fundamentale sunt integrate în politicile europene. Aceste rapoarte au rol preventiv și informativ, oferind o imagine asupra principalelor provocări [9].

Procedura prevăzută de art. 7 TUE. Articolul 7 TUE este mecanismul politic cel mai important pentru protecția valorilor UE. Acesta include două etape: mecanismul preventiv, aplicabil atunci când există un risc clar de încălcare gravă a valorilor UE, și mecanismul sancționator, aplicabil atunci când există o încălcare gravă și persistentă [6]. Mecanismul preventiv permite Consiliului să constate existența unui risc clar de încălcare gravă a valorilor prevăzute la art. 2 TUE și să adreseze recomandări statului vizat [1]. Mecanismul sancționator poate conduce la suspendarea anumitor drepturi ale statului membru, inclusiv dreptul de vot în Consiliu [6]. Importanța art. 7 constă în faptul că valorile UE sunt tratate ca obligații politice fundamentale. Totuși, procedura are limite importante, care necesită majorități ridicate și, în anumite etape, unanimitate, ceea ce face dificilă aplicarea sancțiunilor [6]. Din această cauză, art. 7 este adesea considerat un instrument puternic din punct de vedere simbolic, dar dificil de aplicat în practică. El are un rol de presiune politică, dar eficiența sa depinde de consensul statelor membre.

Procedura de *infringement*. Procedura de *infringement* este instrumentul juridic prin care Comisia Europeană acționează împotriva statelor membre care nu respectă dreptul UE [7]. Ea este prevăzută de art. 258–260 TFUE [2]. Procedura începe, de regulă, printr-o etapă informală sau prin trimiterea unei scrisori de punere în întârziere. Dacă statul nu remediază problema, Comisia poate emite un aviz motivat. În cazul în care statul continuă să nu respecte dreptul UE, Comisia poate sesiza Curtea de Justiție a UE [7]. Dacă Curtea constată încălcarea dreptului UE, statul membru este obligat să ia măsuri pentru conformare. Dacă nu se conformează, Comisia poate solicita impunerea de sancțiuni financiare. În domeniul statului de drept, procedura de *infringement* a devenit un instrument important pentru apărarea independenței judiciare, protecția drepturilor procedurale, nediscriminarea și aplicarea uniformă a dreptului UE. Avantajul acestei proceduri constă în caracterul său juridic, în posibilitatea controlului jurisdicțional și în forța obligatorie a hotărârilor CJUE [2].

Raportul anual privind statul de drept. Raportul anual privind statul de drept este un mecanism preventiv de monitorizare lansat de Comisia Europeană în 2020, care analizează anual situația statului de drept în statele membre, având patru piloni principali: sistemul de justiție, cadrul anticorupție, pluralismul și libertatea mass-media, precum și sistemul de control instituțional. Raportul are o valoare importantă deoarece oferă o evaluare comparativă și transparentă a situației din statele membre, care permite identificarea problemelor înainte ca acestea să devină crize sistemice.

ce. Începând cu edițiile recente, raportul include și recomandări specifice adresate statelor membre. Această evoluție consolidează caracterul practic al mecanismului, deoarece monitorizarea este completată de orientări pentru reformă. Raportul din 2025 a extins analiza și către unele țări candidate, ceea ce reflectă legătura dintre statul de drept și politica de extindere a UE [4]. Această abordare este relevantă pentru Republica Moldova, deoarece integrarea europeană presupune evaluări constante ale independenței justiției, anticorupției, pluralismului mass-media și calității instituțiilor democratice.

Rapoartele FRA și protecția drepturilor fundamentale. Agenția pentru Drepturi Fundamentale a UE are rolul de a furniza date, analize și recomandări privind drepturile fundamentale. Rapoartele sale anuale examinează evoluțiile din UE și identifică domeniile unde protecția drepturilor trebuie consolidată. Raportul FRA 2025 analizează principalele evoluții ale anului 2024, inclusiv provocările legate de drepturile digitale, discriminare, rasism, egalitate, drepturile copilului, migrație, violența de gen și aplicarea Cartei. Importanța FRA constă în caracterul său expert și empiric. Agenția nu adoptă sancțiuni, dar oferă date și analize necesare instituțiilor UE, statelor membre și societății civile. Rapoartele FRA contribuie la transformarea drepturilor fundamentale din principii abstracte în politici concrete, care evidențiază grupurile vulnerabile, lacunele de protecție și domeniile unde statele membre trebuie să intervină [5].

Regimul de condiționalitate privind statul de drept. Regulamentul (UE, Euratom) 2020/2092 instituie un regim general de condiționalitate pentru protecția bugetului Uniunii. Acest mecanism permite adoptarea de măsuri atunci când încălcările principiilor statului de drept afectează sau riscă să afecteze buna gestiune financiară a bugetului UE. Importanța acestui mecanism constă în legătura dintre valorile UE și utilizarea fondurilor europene. Dacă independența justiției, controlul public, combaterea corupției sau investigarea fraudelor sunt afectate, există riscul ca fondurile europene să nu fie protejate corespunzător. Măsurile pot include suspendarea plăților, suspendarea angajamentelor sau alte restricții financiare [8]. Acestea nu au ca scop sancționarea cetățenilor, ci protejarea bugetului UE și stimularea statului membru să remedieze problemele. Regimul de condiționalitate completează art. 7 TUE și procedura de *infringement*. Dacă art. 7 este politic, iar *infringementul* este juridic, condiționalitatea este un instrument financiar cu efecte practice semnificative [6].

Libertatea mass-media și pluralismul informațional. Libertatea mass-media este o condiție indispensabilă pentru democrație. Fără presă liberă, cetățenii nu pot primi informații corecte, nu pot controla puterea și nu pot participa efectiv la viața publică [4]. UE a adoptat Regulamentul (UE) 2024/1083 privind libertatea mass-media, cunoscut ca European Media Freedom Act [10]. Acesta stabilește un

cadru comun pentru serviciile mass-media în piața internă și urmărește protejarea independenței editoriale, transparenței proprietății mass-media și pluralismului. Raportul privind statul de drept include libertatea și pluralismul mass-media ca pilon distinct [4]. Această includere arată că libertatea presei nu este un domeniu periferic, ci o componentă structurală a statului de drept. Problemele privind concentrarea proprietății mass-media, presiunile politice asupra jurnaliștilor, procesele abuzive împotriva presei și dezinformarea afectează direct democrația [10].

Combaterea corupției și integritatea publică. Corupția afectează statul de drept, democrația și încrederea cetățenilor în instituții, care slăbește calitatea guvernării, distorsionează utilizarea fondurilor publice și creează inegalitate în accesul la servicii și justiție [8]. Raportul anual privind statul de drept examinează cadrul anticorupție al fiecărui stat membru, inclusiv legislația, instituțiile anticorupție, investigațiile, transparența funcției publice și protecția avertizorilor de integritate [4]. Combaterea corupției este legată de protecția bugetului UE. Dacă sistemele naționale nu investighează și nu sancționează eficient fraudă și corupția, fondurile europene pot fi utilizate necorespunzător [8]. Din acest motiv, anticorupția nu este doar o politică administrativă, ci o condiție pentru funcționarea statului de drept și pentru încrederea între statele membre.

Rolul Curții de Justiție a Uniunii Europene. Curtea de Justiție a UE are un rol central în protecția statului de drept. Prin hotărârile sale, Curtea interpretează dreptul UE și stabilește standarde obligatorii pentru statele membre [2]. În procedurile de *infringement*, CJUE poate constata încălcarea obligațiilor statului membru și poate impune măsuri de conformare. În anumite cazuri, poate fi solicitată aplicarea unor sancțiuni financiare [7]. Curtea are un rol important și prin procedura întrebării preliminare, deoarece instanțele naționale pot solicita interpretarea dreptului UE. Această cooperare judiciară este esențială pentru aplicarea uniformă a dreptului Uniunii [2]. Independența instanțelor naționale este, așadar, o condiție a funcționării CJUE și a întregului sistem juridic european. Dacă instanțele naționale nu sunt independente, mecanismul de cooperare judiciară europeană este afectat [4].

Rolul Parlamentului European, Comisiei și Consiliului UE. Protecția valorilor UE implică mai multe instituții. Comisia Europeană monitorizează aplicarea dreptului UE, declanșează proceduri de *infringement*, publică Raportul privind statul de drept și poate propune măsuri de condiționalitate [7]. Parlamentul European are rol de control democratic, care adoptă rezoluții, solicită măsuri împotriva încălcărilor valorilor UE, analizează situația drepturilor fundamentale și exercită presiune politică asupra Consiliului UE și Comisiei Europene [13]. Consiliul UE și Consiliul European au rol decisiv în procedura art. 7 TUE, deoarece acestea pot constata riscul sau existența unei încălcări grave a valorilor UE [6]. Această arhitectură

instituțională arată că protecția statului de drept nu aparține unei singure instituții, care presupune cooperare, control reciproc și echilibru între mecanisme politice, juridice și financiare.

Dimensiunea externă: drepturile omului și democrația în acțiunea externă a UE. Uniunea Europeană promovează drepturile omului și democrația nu doar în interior, ci și în acțiunea sa externă. Articolul 21 TUE prevede că acțiunea externă a Uniunii este ghidată de democrație, statul de drept, universalitatea drepturilor omului, demnitatea umană și dreptul internațional [1]. Liliana Beniuc subliniază că UE utilizează instrumente multiple pentru promovarea drepturilor omului la nivel mondial: dialoguri politice, clauze privind drepturile omului în acorduri internaționale, finanțare, sprijin pentru societatea civilă, sancțiuni și acțiuni diplomatice [13]. În domeniul păcii și securității globale, UE combină instrumente normative, financiare, diplomatice și de securitate pentru a susține stabilitatea internațională [14]. Drepturile omului și statul de drept sunt astfel integrate în concepția UE despre securitate. Totuși, dimensiunea externă generează și provocări de coerență. UE trebuie să evite aplicarea selectivă a valorilor sale și să mențină echilibrul între interese strategice, comerciale, energetice și angajamentele privind drepturile omului [12].

Limitele mecanismelor UE de monitorizare. Deși UE dispune de un ansamblu complex de mecanisme, eficiența acestora nu este absolută. Prima limită este politică. Unele instrumente, precum art. 7 TUE, depind de majorități politice ridicate și pot fi blocate de solidarități între state [6]. A doua limită este temporală. Procedurile de *infringement* pot dura mult, iar efectele lor apar uneori după ce prejudiciile instituționale s-au produs deja [7]. A treia limită este competența UE. Uniunea poate interveni doar în limitele tratatelor. În domeniile care țin exclusiv de competența națională, intervenția UE este mai dificilă, chiar dacă problemele afectează indirect valorile europene [1]. A patra limită se referă la implementarea recomandărilor. Raportul privind statul de drept formulează recomandări, dar aplicarea lor depinde de voința statelor membre [4]. A cincea limită vizează percepția politică. Unele guverne pot prezenta mecanismele UE ca ingerință externă, ceea ce poate alimenta euroscepticismul și polarizarea internă.

Necesitatea consolidării mecanismelor europene. Pentru a deveni mai eficiente, mecanismele UE trebuie să fie mai coerente, mai rapide și mai bine conectate între ele. Raportul privind statul de drept trebuie corelat cu procedurile de *infringement*, cu condiționalitatea financiară și cu recomandările adresate statelor membre [4]. Este necesară consolidarea rolului societății civile, jurnaliștilor, universităților, instituțiilor naționale pentru drepturile omului și organizațiilor independente. Monitorizarea statului de drept nu poate fi realizată doar de instituțiile europene; ea are nevoie de actori locali credibili [5]. De asemenea, este necesară o mai bună comuni-

care publică. Cetățenii trebuie să înțeleagă de ce statul de drept nu este o temă abstractă, ci o garanție pentru protecția drepturilor, utilizarea corectă a banilor publici, libertatea presei și accesul la justiție [4]. Pentru statele candidate, inclusiv Republica Moldova, mecanismele UE oferă un model de evaluare și reformă, care evidențiază că integrarea europeană presupune instituții independente, legislație coerentă, aplicare efectivă și responsabilitate democratică.

Concluzii și recomandări. Mecanismele UE de monitorizare a protecției statului de drept, democrației și drepturilor fundamentale constituie un element esențial al ordinii juridice și politice europene, care reflectă faptul că UE nu este doar o uniune economică, ci și o comunitate de valori, în care respectarea demnității umane, libertății, democrației, egalității, statului de drept și drepturilor omului reprezintă condiții fundamentale de apartenență. Analiza a demonstrat că UE utilizează instrumente diverse: art. 7 TUE, procedura de *infringement*, Raportul anual privind statul de drept, rapoartele FRA, regimul de condiționalitate privind bugetul UE, Strategia privind Carta drepturilor fundamentale, instrumentele de protecție a libertății mass-media și acțiunile pentru protecția democrației. Aceste mecanisme au funcții diferite. Unele sunt preventive, precum Raportul privind statul de drept și rapoartele FRA. Altele sunt juridice, precum procedura de *infringement*. Altele sunt politice, precum art. 7 TUE. Altele sunt financiare, precum regimul de condiționalitate. Împreună, ele formează o arhitectură complexă de protecție a valorilor europene. Totuși, eficiența lor depinde de coerența instituțională, voința politică și capacitatea UE de a acționa rapid în situații de risc. Monitorizarea fără consecințe concrete poate deveni insuficientă atunci când există încălcări sistemice ale statului de drept.

Se recomandă consolidarea legăturii dintre recomandările Raportului privind statul de drept și acțiunile juridice sau financiare ale UE; accelerarea procedurilor de *infringement* în cazurile care afectează independența justiției; utilizarea mai clară a condiționalității financiare; întărirea protecției jurnaliștilor și a mass-mediei independente; sprijinirea societății civile; și promovarea educației juridice privind drepturile fundamentale. De asemenea, este necesară aplicarea consecventă a valorilor UE în politica externă. Uniunea trebuie să promoveze drepturile omului și democrația în relațiile internaționale, menținând coerența între valorile interne și acțiunea externă. În concluzie, mecanismele UE de monitorizare sunt indispensabile pentru protejarea democrației europene, care nu trebuie privite ca sancțiuni împotriva statelor, ci ca garanții pentru cetățeni. Statul de drept, democrația și drepturile fundamentale nu sunt simple principii politice, ci baza existenței Uniunii Europene ca spațiu de libertate, securitate și justiție.

Referințe bibliografice

1. Uniunea Europeană. *Tratatul privind Uniunea Europeană, versiune consolidată*. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, C 202, 7 iunie 2016. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:12016M/TXT>
2. Uniunea Europeană. *Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, versiune consolidată*. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, C 202, 7 iunie 2016. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:12016E/TXT>
3. Uniunea Europeană. *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, C 202, 7 iunie 2016. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:12016P/TXT>
4. European Commission. (2025). *2025 Rule of Law Report*. Disponibil: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/annual-rule-law-cycle/2025-rule-law-report_en
5. European Union Agency for Fundamental Rights. (2025). *Fundamental Rights Report 2025*. Disponibil: <https://fra.europa.eu/en/publication/2025/fundamental-rights-report-2025>
6. Council of the European Union. *Article 7 procedures*. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/article-7-procedures/>
7. European Commission. *Infringement procedure*. Disponibil: https://commission.europa.eu/law/application-eu-law/implementing-eu-law/infringement-procedure_en
8. Regulation (EU, Euratom) 2020/2092 of the European Parliament and of the Council on a general regime of conditionality for the protection of the Union budget. *Official Journal of the European Union*, L 433 I, 22 December 2020. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/2092/oj>
9. European Commission. *EU Strategy to strengthen the application of the Charter of Fundamental Rights in the EU*. Disponibil: https://commission.europa.eu/topics/human-rights/your-fundamental-rights-eu/eu-strategy-strengthen-application-charter_en
10. Regulation (EU) 2024/1083 of the European Parliament and of the Council establishing a common framework for media services in the internal market — European Media Freedom Act. *Official Journal of the European Union*, 17 April 2024. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1083/oj>
11. European Commission. *EU actions to protect democracy*. Disponibil: https://commission.europa.eu/topics/democracy/eu-actions-protect-democracy_en

12. European External Action Service. *Human rights and democracy: Core of EU external action*. Disponibil: https://www.eeas.europa.eu/eeas/human-rights-and-democracy-core-eu-external-action_en
13. BENIUC, L. (2022). Angajamentele Uniunii Europene în domeniul drepturilor omului la nivel mondial. In *Economic and legal aspects of digitalization in the context of globalization: International Scientific Symposium* (2nd ed., Vol. 1, pp. 213–219). University of European Studies of Moldova. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/213-219_27.pdf
14. BENIUC, L. (2024). Contribuția Uniunii Europene la pacea și securitatea globală. In N. Putină & A. Solcan (Eds.), *Strengthening security and stability in the new national, regional and global realities* (pp. 200–212). Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12755161>
15. BENIUC, L. (2018). Dimensiunea instituțională și mecanismul de realizare a acțiunii de politică externă a Uniunii Europene: Studiu istoriografic. *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*, 2(177), 31–47. https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/68680